

УДК 342.736(477):004

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ВИМОГИ ДО СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПЕТИЦІЙ

Пахомова І. А.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Анотація: у статті розглянуто погляди окремих учених і практиків на проблему функціонування інституту електронних петицій у наш час; констатується рівень глибокого дослідження зазначеного питання; наведено конструктивні пропозиції, застосування яких на практиці дасть дієвий результат у спілкуванні суспільства із владою.

Ключові слова: електронна петиція, закон, влада, громада, держава, діалог, механізм.

Аннотация: в статье рассмотрены взгляды отдельных ученых и практиков на проблему функционирования института электронных петиций в наше время; констатируется уровень глубокого исследования данного вопроса; приведены конструктивные предложения, применение которых на практике даст действенный результат в общении общества с властью.

Ключевые слова: электронная петиция, закон, власть, общество, государство, диалог, механизм.

Annotation: the article deals with the views of individual scientists and practitioners on the problem of the functioning of the Institute of Electronic Petitions in our time; the level of in-depth study of the specified issue is stated; Constructive suggestions are presented, the practical application of which will give an effective result in communicating with the authorities.

Key words: electronic petition, law, power, community, state, dialogue, mechanism.

Інститут електронних петицій в Україні є практикою, запозиченою із закордону, і досвід її впровадження зовсім незначний. З огляду на це, в Україні зі створенням подібних звернень відбувається величезна плутанина, оскільки громадяни в своїй більшості є некомпетентними щодо повноважень того чи іншого органу влади (*і законодавчо фактично не прописані великі відмінності між способами електронного звернення до органів державної та місцевої влади, а полягають вони, по суті, лише у кількості підписів, які необхідно зібрати на підтримку подібного звернення* – тут і далі курсив наш – І.П.) і в подальшому належним чином не відслідковують долю свого звернення.

Процес підготовки до введення в Україні практики електронних петицій розпочався у 2009 року, коли Україна отримала Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи щодо необхідності запровадження системи електронних петицій як дієвого механізму співпраці влади та суспільства. У червні 2013 р. про електронні петиції в Україні заговорили активісти Громадського руху «За відповідальну владу», коли почали розробку законопроектів «Про вотум недовіри посадовим особам» та «Про право громадян ініціювати розгляд нормативних документів органами влади та місцевого самоврядування», які передбачали використання електронних петицій. Законодавча історія електронних петицій в Україні розпочалася у липні 2014 року, коли у Верховній Раді було зареєстровано законопроект «Про право громадян ініціювати розгляд нормативних документів органами влади та місцевого самоврядування», в якому визначалися сутність електронної петиції, механізм її створення та реалізації. У березні 2015 року до Верховної Ради Президентом було подано ще один законопроект, в якому було запропоновано внести зміни до Закону України «Про звернення громадян» таким чином, щоб у громадян з'явилася можливість направлення електронних петицій. 2 липня 2015 року Верховна Рада прийняла зміни до ст. 5 Закону України «Про звернення громадян», у якій встановлено, що особливою формою колективного звернення громадян до Президента, Верховної Ради, Кабінету Міністрів та органів місцевого самоврядування є електронна петиція, та доповнила II Розділ Закону ст. 23-1, де регламентовано порядок подання та розгляду електронних петицій [1].

У контексті досліджень проблеми створення електронних петицій в Україні за останні два роки сказано чимало.

У відомому ресурсі Вікіпедія є сторінки, що присвячені роз'ясненню поняття «петиція» [2]; «електронна петиція в Україні» [3]; «список офіційних ресурсів електронних петицій в Україні» [4].

У дослідженні сайту ВВС у листопаді 2015-го року «Е-петиції: популярна новація чи імітація діалогу?» окрім іншого, наведено думки деяких експертів, які по-різному оцінюють новий спосіб спілкування з владою. Так, керівник Центру розвитку інновацій Києво-Могилянської академії Сергій Лобойко назвав електронні петиції «першим кроком до постіндустріального суспільства» і «... тим шляхом, який дозволяє здійснити одну з ключових ідей: змінити систему взагалі». Політолог Валентин Гладких вважає, що закон про е-петиції – це лише варіант закону про звернення громадян, адже «ці петиції, так само, як і будь-які інші звернення громадян, владу ні до чого не зобов'язують». Координатор руху «За відповідальну владу» Ігор Курус категорично вважає, що «досить імітувати реформи і всю позитивну практику демократичних країн, таку, як вибори, лоботомія, антикорупція, а тепер ось і петиції, і перетворювати їх на профанацію». У народі ж це нововведення називають грою «Дістань президента» [5].

У статті Закірової С. «Електронні петиції в Україні: становлення системи та механізм дії» проаналізовано механізм роботи системи електронних петицій в Україні на їхньому старті, спираючись на міжнародний досвід аналогічних систем комунікації [6]; у статті «Електронні петиції в Україні: досягнення і проблеми дворічного

досвіду» цього ж автора відзначено очевидні успіхи України у запровадженні петиції як інструменту електронної демократії, що вже визнані й на міжнародному рівні та недоліки вітчизняного законодавства, що регламентує функціонування системи електронних петицій в Україні і за майже два роки практичного досвіду так і лишилось незмінним у питанні відсутності чіткої та прозорої процедури реагування влади на петиції громадян тощо [7].

Кварцяна Х. та Котлярчук О. у 2016 році дослідили появу електронних петицій в Україні як один з важливих критеріїв «прямої демократії» у світі, створення якого для України є важливим і необхідним [8].

У грудні 2015-го року Барікова А.А. у статті «Електронні петиції: бути чи не бути?» обґрунтувала думку про те, що електронні петиції – це інструмент, який запрошує до діалогу. Однак для цього потрібні швидкість (ривок під час збору підписів і розгляду петиції); консолідація суспільства (розділення суспільства за вузькими групами інтересів можливе тільки щодо місцевих петицій); співпраця, домовленості, партнерські стосунки з бізнесом і владою; своєчасний моніторинг і повідомлення; переадресація електронних петицій їх отримувачами за належністю (виходячи зі сфер компетенції державних органів) [9].

Та вже у своїй монографії «Електронна держава: нова ефективність урядування» (Київ, 2016) Барікова А.А. більш детально розкрила питання щодо практики застосування електронних петицій в Україні, зробивши акцент на функціях електронних петицій, їх сутності, конституційно-правовій природі, рівнях застосування; навела складові оцінки ефективності застосування інструменту електронних петицій; проаналізувала практику подання електронних петицій у 2015-му році; надала практичні поради щодо збільшення ймовірності задоволення електронних петицій органами влади; застерегла від небезпеки зловживань подібними зверненнями та законодавчо обґрунтувала відповідальність за подання електронних петицій [10].

Кужель А. у статті «Чи стануть електронні петиції інструментом для діалогу влади з громадою?» на прикладі окремих країн світу аналізує практику впровадження електронних петицій як інструменту електронної демократії та наводить приклади реагування на електронні петиції на Чернігівщині, з чого схиляється до думки, що електронна петиція не завжди є дієвим механізмом реагування влади, але й не завжди треба, щоб волю тієї частини народу, яка підписала петицію, підтримала влада. Однак українські реалії часто показують формальний характер петицій, адже навіть підтримані петиції залишаються з відписками і не мають подальшого втілення в життя [11].

У 2017-му році Ільницьким М.П. було захищено кандидатську дисертацію «Адміністративно-правове регулювання електронного урядування у сфері публічного управління в Україні», в якій він з'ясував особливості адміністративно-правового регулювання електронного урядування у сфері публічного управління в Україні й, зокрема, під час аналізу участі громадськості у розробці проектів електронної форми правових актів характеризував електронні петиції за законодавством України. У своєму дослідженні Ільницький М.П. на прикладі вже існуючого досвіду запровадження форми колективного звернення громадян – електронної петиції охарактеризував перелік можливих адресатів (у межах законодавства), структуру електронної петиції, шляхи її надсилання, суть звернення, процедуру оприлюднення, існуючі табу щодо певних закликів та розпалень, подальше просування електронної петиції, яка збирала необхідну кількість підписів на свою підтримку у встановлений трок [12].

Отже, як бачимо, електронна петиція – це дієвий механізм спілкування суспільства із владою, оскільки висвітлює реальну проблему та пропонує шляхи її вирішення правлячій верхівці – Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, локальних органам (органам місцевого самоврядування).

То ж, щоб надати цій формі взаємодії конструктиву, необхідно дотримуватися певних вимог:

1. Порушене питання має бути резонансним, містити публічний інтерес.
2. Слід дотримуватися як вимог закону, так і правил веб-порталу, на який надсилається звернення.
3. Влада повинна реагувати в будь-якому випадку, не чекаючи на збір певної кількості підписів.
4. Електронні петиції повинні ставати електронними ініціативами, майданчиками для плідних дискусій.
5. Автори не повинні голосувати з різних електронних адрес.
6. Правопорушники повинні нести відповідальність: автор – за зміст петиції; адресат – за своєчасний та належний розгляд; веб-портал – за збір і достовірність, виконання вимог закону (обов'язково надати підтвердження достовірності підписів, дотримуватися правил ідентифікації).
7. Орган влади, до якого надійшла електронна петиція, повинен давати відповіді по суті, а не формальні «відписки».
8. Відповідь для громадян має бути простою у формулюванні, зрозумілою, але професійною; структурованою, інформативною та послідовною.
9. Не використовувати грубої, нецензурної та лайливої лексики.
10. У текст петиції має бути включений очікуваний взаємовигідний результат.
11. Органи влади повинні дбати про збільшення довіри у суспільстві практикою використання інструменту електронних петицій.
12. Важливо організувати і провести публічні заходи, рекламні кампанії з метою максимального привертання уваги до проблеми, заявленої у петиції, запросити іноземних фахівців тощо.
13. Необхідно залучати авторитетні громадські організації, фонди, соціальні мережі для пошуку однодумців, відсилання до ресурсу, пов'язаного з інформацією, що порушено у петиції.
14. Доопрацювати законодавство України в частині дієвої процедури реагування на петиції [9].

Таким чином, налагодження конструктивної взаємодії між законодавцем, владою та громадськістю буде тим важливим кроком, що наблизить Україну до європейських стандартів демократичного електронного урядування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Електронні петиції до місцевої влади: що це? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://a5kilia.com.ua/wp-content/uploads/2017/04/50-07-dekabrya-2017.pdf>.

2. Петиція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%86%D1%96%D1%8F>.
3. Електронна петиція в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Електронна_петиція_в_Україні.
4. Список офіційних ресурсів електронних петицій в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Список_офіційних_ресурсів_електронних_петицій_України.
5. Служба моніторингу BBC «Е-петиції: популярна новація чи імітація діалогу?» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/science/2015/11/151120_e_petitions_az.
6. Закірова С. Електронні петиції в Україні: становлення системи та механізм дії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1576:elektronni-petitsiji-v-ukrajini-stanovlennya-sistemi-ta-mekhanizm-diji&catid=8&Itemid=350.
7. Закірова С. Електронні петиції в Україні: досягнення і проблеми дворічного досвіду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2992:elektronni-petitsiji-v-ukrajini-dosyagnennya-i-problemi-dvorichnogo-dosvidu&catid=8&Itemid=350.
8. Кварцяна Х. та Котлярчук О. А як у них? Електронні петиції: міжнародний досвід та Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rada.oporaua.org/video/8981-a-iaak-u-nykh-elektronni-petytsii-mizhnarodnyi-dosvid-ta-ukraina>.
9. Барікова А.А. у статті «Електронні петиції: бути чи не бути?» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.org.ua/ua/news/20871158-elektronni-petitsiyi-buti-chi-ne-buti>.
10. Барікова А.А. «Електронна держава: нова ефективність урядування»: монографія / А.А. Барікова. – К.: ЮрінкомІнтер, 2016. – 224 с.
11. Кужель А. Чи стануть електронні петиції інструментом для діалогу влади з громадою? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pik.cn.ua/21239/chi-stanut-elektronni-petitsiyi-instrumentom-dlya-dialogu-vladi-z-gromadoyu>.
12. Ільницький М.П. Адміністративно-правове регулювання електронного урядування у сфері публічного управління в Україні / М.П. Ільницький. – Ужгородський національний університет. – Дис. ...канд.юрид.наук.: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Ужгород, 2017. – 215 с.